

Μακεδονικά

Τόμ. 1

Νικολάου Β. Βλάχου, Το Μακεδονικόν ως φάσις του Ανατολικού ζητήματος. 1878-1908. Εν Αθήναις 1935. Σελ. 532.

Ευάγγ. Στ. Τζιάτζιος

doi: [10.12681/makedonika.9379](https://doi.org/10.12681/makedonika.9379)

Copyright © 2016, Ευάγγ. Στ. Τζιάτζιος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Τζιάτζιος Ε. Σ. (2017). Νικολάου Β. Βλάχου, Το Μακεδονικόν ως φάσις του Ανατολικού ζητήματος. 1878-1908. Εν Αθήναις 1935. Σελ. 532. *Μακεδονικά*, 1, 598–600. <https://doi.org/10.12681/makedonika.9379>

σειράς των ἀριθμῶν. Τὰ κεφάλαια «Περιηγητικὴ φιλολογία» (ὁ προσδιορισμὸς «φιλολογία» εἶναι ἐσφαλμένος· μὲ τὴν λέξιν «φιλολογία» ἐννοοῦμεν κάτι ἄλλο σήμερον) ὡς ἱστορικὴ πηγὴ» καὶ «Ἡ φιλολογικὴ ἀξία τῶν περιηγητικῶν κειμένων» θὰ ἔπρεπε τὸ ὀλιγώτερον νὰ μὴ χωρισθοῦν τόσο πολὺ μεταξύ των. Ἀνήκουν ὁμοῦ.

Ἐξ ἄλλου ἢ μὴ αὐστηρὰ τήρησις τῆς χρονολογικῆς ἢ ἀλφαβητικῆς (κατ' ὄνομα συγγραφέως) σειρᾶς κατὰ τὴν ἀναγραφὴν τῶν βιογραφικῶν στοιχείων τῶν συγγραφέων κλπ. δυσχεραίνει καὶ ἐδῶ τὴν χρῆσιν τοῦ βιβλίου. Εὐτυχῶς γίνεται εἰς τὸν πίνακα ὀνομάτων καὶ πραγμάτων ἡ σχετικὴ παραπομπὴ καὶ οὕτω παρακάμπτεται ἡ δυσκολία αὕτη. Ἐπίσης ἀριθμησις κατ' αὐξοῦντα ἀριθμὸν τῶν περιηγητῶν θὰ διηκούσεν πολὺ τὴν παραπομπήν. Εἰς τὸ δεύτερον τοῦτο μέρος καλὸν θὰ ἦτο νὰ εἶχον συμπεριληφθῆ ὅλοι ἀνεξαίρετως οἱ Γάλλοι περιηγηταί, ὅχι μόνον «οἱ κυριώτεροι». Καὶ ἀρνητικὴ πιστοποίησις, ὅτι δηλαδὴ ὁ εἰς ἢ ὁ ἄλλος περιηγητὴς δὲν προσφέρει τίποτε, εἶναι διὰ τὸν ἐπιστήμονα ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμος.

Βασικὸν σφάλμα εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῆς βιβλιογραφίας εἶναι ὅτι ἡ σ. δὲν κάμνει διάκρισιν μεταξύ πραγματικῶν περιηγητικῶν βιβλίων καὶ βοηθητικῶν. Τοῦτο καὶ ἢ μὴ κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν τῶν συγγραφέων κατάταξις τῆς ἐκτενοῦς ταύτης ὅσον καὶ χρήσιμου βιβλιογραφίας, καθιστοῦν τὴν χρῆσιν τῆς πολὺ δύσκολον. Ἄν ἐγένετο τοῦλάχιστον παραπομπὴ εἰς τοὺς συγγραφεῖς εἰς τὸν Πίνακα ὀνομάτων καὶ πραγμάτων σελ. 237 κέξ. θὰ διηκούσεντο κάπως ὁ χρησιμοποιοῦν τὸν κατάλογον τοῦτον.

Εἰς τὴν οὐσίαν δὲν δύναμαι νὰ εἰσέλθω, διότι δὲν ἔχω εἰς τὴν διάθεσίν μου τὰ κείμενα τῶν ἀναφερομένων ἐνταῦθα περιηγητῶν.

Ἡ σ. μᾶς ὑπόσχεται (σελ. 142) εἰς τὸν δεύτερον τόμον τοῦ ἔργου τῆς «Περὶ τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τουρκοκρατίας» (διατί διαφέρει ὁ τίτλος ἐδῶ τῆς ἀνά χειρας «Εἰσαγωγῆς»);, ὅτι ἡ περιηγητικὴ ὕλη ἐν τῷ συνόλω τῆς καὶ συστηματικῶς καὶ ἐν συγκρίσει πρὸς ὄλας τὰς λοιπὰς ἱστορικὰς πηγὰς θὰ ἀποτελέσουν πηγὴν τούτου». Εὐχόμεθα εὐλοκρινῶς, ὅπως φέρῃ εἰς πέρας τὸ μέγα τοῦτο ἔργον ἢ συγγραφεύς, τοῦ ὁποίου τὴν ἔκτασιν ἀμφιβάλλω, ἂν ἔχη ὑπολογίση καλῶς.

Παρὰ τὰ περιωρισμένα ὅρια τῆς διαπραγματεύσεως τοῦ θέματος, τὰ ὁποῖα θέτει ἡ συγγραφεύς, τὸ βιβλίον τοῦτο δύναται νὰ προσφέρῃ ὑπηρεσίας καὶ εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θὰ εἶχε τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν ἱκανότητα νὰ συλλέξῃ τὸ εἰς διαφόρους περιηγητὰς ὑπάρχον ὑλικόν, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὸν Μακεδονικὸν λαόν. Ἡ Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν εἰς τὸν ὑπ' αὐτῆς ἄμα τῇ ἰδρύσει τῆς καταρτισθέντα πίνακα τῶν πρὸς προκήρυξιν θεμάτων ἀναγράφει καὶ τὸ θέμα τοῦτο.

Α. Σ.

Νικολάου Β. Βλάχου, Τὸ Μακεδονικὸν ὡς φάσις τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος. 1878-1908. Ἐν Ἀθήναις 1935. Σελ. 532.

Τὸ Ἀνατολικὸν καὶ τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα ἐνεφανίσθη εἰς τὴν σκηνὴν τῶν ἀνταγωνισμῶν κυρίως ἀφ' ἧς ἐποχῆς, λόγῳ τῆς ἐξασθενήσεως τῆς Ὄθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἐξεδηλώθησαν ἐναργέστερον αἱ ἀντιζηλιαὶ καὶ αἱ πολιτικοοικονομικαὶ ἀντιθέσεις τῶν μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν διὰ τὴν ἐπι-

κράτησιν αὐτῶν ἐν τῇ ἀνατολικῇ λεκάνῃ τῆς Μεσογείου. Λόγοι τῆς δημιουργίας τοῦ μακεδονικοῦ προβλήματος εἶναι καὶ ἡ ποικιλία τῶν ἐθνοτήτων τῶν κατοικοῦντων τὴν Βαλκανικὴν χερσόνησον, μερικῶν τῶν ὁποίων ἡ ἐθνικὴ ἀφύπνιαις δὲν ὀφείλεται τόσον εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν πνευματικὰς δυνάμεις, ἀλλ' εἰς τὴν ὑποστήριξιν, ἧς ἔτυχον ἕνεκα τῶν συμφερόντων τῶν διαφόρων κρατῶν, τὰ ὁποῖα προσέβλεπον πρὸς αὐτάς, ὡς πρὸς πυρῆνας διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς ἡγεμονίας τῶν ἐν τῇ Βαλκανικῇ. Ἡ ἱστορία κυρίως τῶν μετὰ τὸ 1800 χρόνων εἶναι πλουσιωτάτη εἰς γεγονότα, ἀφορῶντα εἰς τὴν προσπάθειαν ταύτην πολλῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Ἡ ἀσταθὴς καὶ εὐμετάβλητος πολιτικὴ ἔναντι τοῦ Ὄθωμανικοῦ κράτους εἶναι χαρακτηριστικὴ τῆς συγκρούσεως τῶν συμφερόντων αὐτῶν ἐν τῇ Βαλκανικῇ.

Τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα, ἀνυπαρκτον κατὰ τοὺς πρὸ τοῦ 1821 καὶ μετ' αὐτοῦ χρόνους, εἶναι ἀπότοκον κυρίως τῶν περὶ ἐθνικοτήτων καὶ αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν ἀρχῶν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τῆς Ἑλληνικῆς τοῦ 1821, ἡ ὁποία πρώτη ὁμοῦ μετὰ τῶν Σέρβων ἐνεστερνίσθη καὶ ἐπέδιωξε — μόνον αὐτῇ — τὴν διαχύση καὶ εἰς τοὺς ἄλλους δουλεύοντας λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς, τοὺς Ρουμάνους καὶ τοὺς Βουλγάρους. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ ἀνάληψις τῶν Βαλκανικῶν ἐθνοτήτων καὶ ἡ προσπάθεια σχηματισμοῦ ἰδίας ἐθνικῆς αὐτῶν ἐστίας ἐδημιούργησε τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα, ὡς φάσιν τοῦ ὄλου ἀνατολικοῦ ζητήματος, περὶ τὸ ὁποῖον τόσοι ἀγῶνες μεταξὺ τῶν ἐνδιαφερομένων Δυνάμεων διεξήγοντο, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων, παρὰ τὰς ἐκάστοτε μικρὰς ἐπιτυχίας, ἦτο τὸ ὅτι ἐξησφαλίζετο διὰ τούτων ἡ ἰσορροπία τῶν δυνάμεων ἐν τῇ Νοτιοανατολικῇ Εὐρώπῃ καὶ ἡ διατήρησις τῆς ἀκεραϊότητος τῆς Ὄθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

Τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Μακεδονικοῦ τούτου ζητήματος, ὡς φάσεως τοῦ Ἀνατολικοῦ προβλήματος ἐκθέτει εἰς τὴν ὑπὸ τὴν ὡς ἄνω ἐπιγραφὴν περισπούδαστον μελέτην τοῦ ὁ κ. Βλάχος. Τὸ βιβλίον διαιρεῖται εἰς ἐννέα κεφάλαια. Σελ. 1-4 καθορίζει τοῦ συγγραφεῖς τὴν φύσιν τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος καὶ τὴν σύνθεσίν του πρὸς τὸ ἀνατολικόν, τοῦ ὁποίου φάσιν ἀποτελεῖ τούτο. Ἐξετάζεται κατόπιν (σ. 37) τὸ Βερολίνειον συνέδριον ὡς ἀφετηρία νέας ἐξελίξεως τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος καὶ τῆς γενέσεως τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος· ἡ πολιτικὴ τῶν Μεγ. Δυνάμεων εἰς τὴν ἐγγὺς Ἀνατολήν καὶ αἱ σχέσεις αὐτῶν πρὸς τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν καὶ τὰ χριστιανικὰ κράτη τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου κατὰ τὰ ἔτη 1878-1902 (σ. 38-86)· ἡ ἐξέλιξις τῆς προσηλυτιστικῆς δράσεως τῶν χριστιανικῶν κρατῶν τῆς Βαλκανικῆς καὶ τῶν Ἀλβανῶν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ, ἐν τῷ βιλαετίῳ Κοσσοφοπεδίου καὶ τῇ Θράκῃ κατὰ τὰ ἔτη 1878-1902 (σ. 86-243)· ἡ ἐν τῇ Βαλκανικῇ κατάστασις ἀπὸ τοῦ βιενναίου μέχρι τοῦ μυστεργείου προγράμματος, δι' οὗ ἀπεφασίσθη ἡ ἐπέμβασις εἰς τὰ τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐπαρχιῶν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας (σ. 244-293).

Εἰς τὸ ἕκτον μέχρι τοῦ ἐνάτου κεφαλαίου (σ. 294-527) ἀνασκοπεῖται ἡ ἀπὸ τοῦ μυστεργείου προγράμματος περίοδος, ἡ ἔνοπλος ἐπέμβασις τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Σέρβων ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ τῷ βιλαετίῳ Κοσσοφοπεδίου (1904-1907) μέχρι τῆς ἐκρηξεως τοῦ νεοτουρκικοῦ κινήματος.

Τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα διαρρυθμισθέν, ὡς ἔχει σήμερον, μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους καὶ τὸν παγκόσμιον τοιοῦτον, ἔπαυσε νὰ ἔχη τὴν σημασίαν, ἣν εἶχεν ἄλλοτε. Αἱ ἐθνολογικαὶ μεταβολαὶ αἱ ἐπελθοῦσαι ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Μακεδονίᾳ διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως ἀμιγῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν διε-

μόρφωσαν ἐν αὐτῇ μίαν ἰσχυράν δυναμικὴν κατάστασιν, διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς ὁποίας εἶναι καταδικασμένοι εἰς ἐξουθένωσιν αἱ τυχὸν ἀναληφθησόμεναι προσπάθειαι.

Τὸ Ἐνωτικὸν ζήτημα καὶ τὸ συνακόλουθον τούτου Μακεδονικὸν παρουσιάζεται ἤδη κατὰ πολὺ διάφορον παρ' ὅ,τι εἶναι γνωστὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ, κυρίως ἀπὸ τῆς Αἰκατερίνης τῆς Β' καὶ ἐφεξῆς, καθόσον μετεβλήθησαν ἄρδην αἱ ὑπάρχουσαι τότε καὶ κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ζητήματος προϋποθέσεις. Αἱ δύο Δυνάμεις, ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Τουρκία, κατέχουσαι τὰ παράλια τῆς Ἐνωτικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου, ἐγγυῶνται διὰ τῆς δυναμικότητός των τὴν διατήρησιν τοῦ ὑπάρχοντος καθεστώτος καὶ δὲν εἶναι μακρὰν ἢ ὥρα, καθ' ἣν τὰ ἀνταγωνιζόμενα ταῦτα ἄλλοτε Ἔθνη, συνδεδεμένα ἤδη δι' ἀρρήκτου συμμαχίας καὶ φιλίας, θὰ ἐγκαταστήσωσιν ἐν τῇ πλευρᾷ ταύτῃ τῆς Εὐρώπης μίαν μόνιμον κατάστασιν, πρὸ τῆς ὁποίας θὰ ἐκμηδενίζωνται αἱ ἐπίβουλοι, ὀποθενδήποτε προερχόμεναι, βλέψεις.

Ὁ κ. Βλάχος ἐξετάζει εἰς τὸ ἔργον τοῦτο διὰ πρώτην φοράν παρ' ἡμῖν συστηματικῶς τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα μὲ ἐξαιρετικὴν ἀκριβείαν καὶ ἀντικειμενικότητα, βασιζόμενος ἐπὶ τῆς μέχρι τοῦδε βιβλιογραφίας ἰδίως δὲ τοῦ πλουσιωτάτου ἀρχείου τοῦ Ἐπιτομίου τῶν Ἐξωτερικῶν. Ὁ συγγραφεὺς διὰ τῆς ἀξιολόγου ταύτης μελέτης διήνοιξε τὴν ὁδὸν τῆς σπουδῆς τῆς νεωτάτης ἡμῶν ἔθνικῆς ἱστορίας, θέσας τὰ θεμέλια τῆς περαιτέρω ἐξετάσεως τοῦ προβλήματος, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐρεῦνης τῶν συνθηκῶν, αἱ ὁποῖαι ἐδημιούργησαν τοῦτο.

ΕΥΑΓΓ. ΣΤ. ΤΖΙΑΤΖΙΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ἡ ἐπιθυμία μας νὰ δώσωμεν ἐνταῦθα πλήρη βιβλιογραφικὴν κατάλογον τῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη περὶ Μακεδονίας δημοσιευμάτων (αὐτοτελῶν ἢ καὶ εἰς περιοδικὰ) ἰδίως ἕνεκα τοῦ πολέμου ἐμπασιώθη. Ἐλπίζομεν ὅτι εἰς τὸν ἐπόμενον τόμον τῶν «Μακεδονικῶν» θὰ καταστή τούτο δυνατόν. Ἦδη καταρτίζεται ὑπὸ συνεργατῶν μας γενικὸς κατάλογος τῆς περὶ Μακεδονίας βιβλιογραφίας.

Τὰ πλεῖστα τῶν κατωτέρω βιβλιογραφικῶν σημειωμάτων ὀφείλομεν εἰς τὸν συνεργάτην μας καθηγητὴν Γυμνασίου κ. Εὐάγγελον Στ. Τζιάτζιον.

Νικολάου Κ. Κασομούλη, ἀγωνιστοῦ τοῦ Εἰκοσιένα, Μακεδόνας, *Ἐνθυμήματα Στρατιωτικὰ τῆς Ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων 1821-1833*. Εἰσαγωγή καὶ σημειώσεις ὑπὸ ΓΙΑΝΝΗ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗ. Τόμος δεύτερος. Χορηγία Παγκείου Ἐπιτροπῆς. Ἀθῆναι 1941. Σελ. 700, μετὰ τριῶν τοπογραφικῶν σχεδίων καὶ προσωπογραφίας τοῦ Καραϊσκάκη.

Πρὶν κλείσῃ τὸ κεφάλαιον τοῦτο τῶν βιβλιοκρισιῶν ἐλήφθη ὁ δεύτερος τόμος τῶν «Στρατιωτικῶν Ἐνθυμημάτων» τοῦ Κασομούλη (πρβλ. ἄνωτ. σελ.